

ταγωνιζόμενος και μὴ θέλων νὰ καταλίπη τὴν ναυαρχίδα αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐκ τῶν 295 ἀνδρῶν ὅσοι ἀπῆρτιζον τὸ πλήρωμα τῆς Ἀθηναῖς δὲν ἔμειναν ἐμὴ 5 ἀξιωματικοὶ καὶ 55 ναῦται, ἐξ ὧν οἱ 38 πληρωμένοι. Τότε οὗτοι ἐξήτησαν διὰ σημείων λέμβους παρὰ τῶν ὑπηνέμων συντρόφων καὶ ἐσώθησαν δι' αὐτῶν, πυρπολίσαντες μὲν τὴν Ἀθηναῖν, ἀπελθόντες δὲ αὐτοὶ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Παταράκη εἰς Μήλον.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν λοιπὸν ταύτην ὁ Λάμπρος ἀπώλεσε δύο μὲν πλοῖα αἰχμαλωτισθέντα, τὸ τοῦ Κασίμη καὶ τὸ τοῦ Νικηφοράκη, τρία δὲ πυρποληθέντα ὑπὸ τῶν ἰδίων κυβερνητῶν, περὶ τοὺς 650 δὲ ἄνδρας καὶ ἀξιωματικούς, ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν ὅσοι διεσώθησαν. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων τούτων ἦσαν καὶ πολλοὶ κλέφται, ὡς μαρτυρεῖ τὸ προειρημένον ἄσμα, τὸ ὁποῖον μνημονεῦον τῆς προκειμένης ναυμαχίας λέγει:

Σὺν πιάστηκαν ἔς τὸν πόλεμον ἀπ' τὴν αὐγ' ὡς τὸ βράδυ,
Πολλοὶ κλέφταις σκοτώνονται τοῦ καπετᾶν Ἀνδρούτσου.

Ἐκ δὲ τῶν πολεμίων βεβαιοῦται ὅτι ἐφονεύθησαν 3,000 καὶ ἐπληρώθησαν πολλοί. Ὅπως δὴ ποτε ὅμως ὁ Λάμπρος ἠττήθη ἄλλα ὑπάρχουσιν ἦτται ἀντάξια νικῶν. Εἰς Μήλον εὗρεν ὁ Παταράκης γαλλικὸν δρόμωνα, ὅστις εἶχε καταπλεύσει εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, ἀφοῦ παρέστη πόρρωθεν θεατῆς τοῦ τραγικοῦ ἀγῶνος, τοῦ ὁποίου τὰς περιπετείας ἀνέγραψεν ἐπιμελῶς ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ. Ὁ γενναῖος Γάλλος, ὅστις περιποιήθη ἅπαντας τοὺς περισωθέντας ἐκείνους ἄνδρας, ἀκούσας τὸν Πάτριον Ἀναστάσιον Παλαιολόγον εἰπόντα ὅτι ἐνίκηθησαν, ἀνέγνω αὐτῷ εἰς ἀπάντησιν τὸ ἡμερολόγιόν του, ἐν ᾧ διὰ μακρῶν ἐγκωμιάζει τὴν γενναιότητα αὐτῶν καὶ προσέθετεν ἐπὶ τέλους, ὅτι κατὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦλάχιστον ὑπολαμβάνει αὐτοὺς ἐναμίλλους τῶν εὐκλεῶν αὐτῶν προπατόρων. Καὶ βραδύτερον ὁ Ἐνετὸς ἀρχιναύαρχος Ἔμμος εἶπε πρὸς τε τὸν Λάμπρον καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Παλαιολόγον: «ἐὰν ἀπωλέσατε πέντε πλοῖα, 600 ναύτας, 2 πλοίαρχους καὶ 49 ἀξιωματικούς, ἡ δόξα ἡμῶν ἔσται ἀτίδως». Ἀλλὰ καὶ ἡ Αἰκατερίνη αὐτῆ, ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας, ἐτίμησε τὸν Λάμπρον προδιβάσασα μὲν αὐτὸν εἰς βαθμὸν χιλιάρχου, ἀπονειμάσα δὲ αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ ἀγίου Γεωργίου.

Οὐδὲ ἀπέβαλε τὸ θάρρος καὶ τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ὁ ἥρως τῆς Βοιωτίας ἔνεκα τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ἀτυχήματος. Ἀλλ' ἀναδιοργανώσας τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ μοῖραν ἠτοιμάζετο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα ὅτε, ἔτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1791 ἀρξαμένων τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἔλαβε διαταγὰς νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Ὁ Λάμπρος ἀγανακτήσας ἀνεφώνησεν, ὡς βεβαιοῦται, ὅτι, ἐὰν ἡ αὐτοκράτειρα συνωμολόγησε τὴν εἰ-

ρήνην αὐτῆς, ὁ Κατσώνης ἀκόμη δὲν ὑπέγραψε τὴν ἐδικήν του, ἐξέδωκεν ἔντονον κατὰ τῆς βωστικῆς πολιτικῆς διαμαρτύρησιν κατὰ μὴνα Μάϊον 1792 καὶ κατέλαβε τὴν περὶ τὸ Ταΐναρον λακωνικὴν παραλίαν μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου, ἵνα ἀπὸ τοῦ δρομητηρίου τούτου ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ. Ἐκεῖ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀσμανικοῦ στόλου (μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὴν περίστασιν ταύτην συνέπραξαν παραδόξως καὶ δύο γαλλικὰ μονόκροτα), ἀντέστη μὲν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ δεινὴν ἐπήνεγκε σφαγὴν εἰς τοὺς ἀποβιβασθέντας πολεμίους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους προτραπείς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Τζανέτου Γρηγοράκη, ἀπέπλευσεν εἰς Ἰθάκην καὶ ἐκείθεν ἐπέστρεψεν εἰς Ῥωσσίαν. Παρὰ τῆ Αἰκατερίνη δὲν ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν τῷ 1796 Πιῦλος Α', ἀμείβων τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἐδώρησάτο τῷ ἀνδρὶ γενναίαν χρηματικὴν χορηγίαν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Λάμπρος ζητήσας τὴν ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἄφεσιν κατεστάθη εἰς Κριμαίαν καὶ ἀπέθανεν ἐν ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας τῷ 1804¹.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

[Μυθιστορία Ὀνωρίου Βαλζάκ.—Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου]

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 58.

Ὁ Γρανδὲ ἐβάδισε κατ' ἀρχὰς σιωπηρὸς μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του ὄχι ὅτι ἐστενοχωρεῖον ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν Κάρλοιν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του· ἀλλ' ἠσθάνετο εἰδὸς τι οἴκτου, γνωρίζων ὅτι ἦτο πάντῃ ἄπορος, καὶ ἀνεζήτει φράσεις προσφόρους, ἵνα μετριάσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς σκληρᾶς ἀληθείας. «Ἐχασες τὸν πατέρα σου!» οὐδὲν ἐσήμαινεν. Οἱ πατέρες ἀποθνήσκουσι πρὸ τῶν τέκνων. Ἀλλά: «Εἶσαι ἐντελῶς ἄπορος!» περιεῖχε πάντα ὁμοῦ τὰ ἐπὶ γῆς δυστυχήματα. Ταῦτα δὲ διαλογιζόμενος ὁ γέρον περιήρχετο ἐκ τρίτου τὴν μεσαιάν δενδροστοιχίαν, ἧς ἡ ἄμμος ἔτριζεν ὑπὸ τοὺς πόδας του. Κατὰ τὰς κρίσιμους τοῦ βίου στιγμὰς, ἡ ψυχὴ ἡμῶν συνάπτεται στενῶς μετὰ τῶν τόπων, ὅπου ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη. Οὕτω δὲ ὁ Κάρλος παρετῆρει μετὰ προσοχῆς μεγάλης τοὺς πύξους τοῦ κηπαρίου, τὰ πίπτοντα κίτρινα φύλλα, τοὺς ἐφθαρμένους τοίχους, τὰ παράδοξα σχήματα τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, καὶ πάσας τὰς πέριξ αὐτοῦ γραφικὰς λεπτομερείας, αἵτινες ἔμελλον νὰ μείνωσιν ἐγκεχαραγμένα εἰς τὴν μνήμην του, συνδεδεμένα διαρκῶς πρὸς τὴν ὑψίστην ἐκείνην ὥραν διὰ τοῦ μνημονικοῦ συνειρμοῦ ὃν ἔχουσι τὰ πάθη ἰδιάζοντα.

— Ὁραῖος, ζεστός καιρός, εἶπεν ὁ Γρανδέ, βαθώς ἀναπνέων.

— Ἀλήθεια, θεῆ μου ἀλλὰ διατί . . .

— Ἄκουσε, παιδί μου, υπέλαβεν ὁ θεῖος. Ἐχω νὰ σοῦ εἰπῶ νέα δυσάρεστα. Ὁ πατέρας σου εἶνε πολὺ κακὰ . . .

— Κ' ἐγὼ κάθημαι ἐδῶ ; εἶπεν ὁ Κάρολος, Ἄνετά ! ἐφώνησε, γρήγορα ἄλογα ταχυδρομικά. Θὰ εὐρῶ ἐλπίζω εἰς τὴν πόλιν ἐν ἁμάξῃ, προσέθηκε στρεφόμενος πρὸς τὸν θεῖόν του, ὅστις ἔμενεν ἀκίνητος.

— Καὶ ἁμάξῃ καὶ ἄλογον εἶνε περιττά, ἀπήντησεν ὁ Γρανδέ θεωρῶν τὸν Κάρολον, ὅστις ἔμενεν ἄφωνος καὶ ἀπλανεὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς. Ναί, πτωχέ μου ἀνεψιέ, μαντεύεις. Ἀπέθανε. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε. Εἶνε ἄλλο, πολὺ σπουδαιότερον. Αὐτοχειριάσθη !

— Ὁ πατήρ μου !

— Ναί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε. Αἱ ἐφημερίδες ἤρχισαν νὰ φλυαροῦν, ὡς νὰ εἶχαν τὸ δικαίωμα. Κύτταξε.

Καὶ ὁ Γρανδέ, ὅστις εἶχε δανεισθῆ τὴν ἐφημερίδα τοῦ Κρουσώ, ἔθηκε τὸ ἀπαίσιον ἄρθρον ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ Καρόλου.

Ὁ ταλαιπώρος νέος, παιδίον ἔτι, ἔχων τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν ἀνυποκρίτως ἐκδηλοῦνται τὰ πάθη διεφθόρα εἰς θρῆνον.

— Τί καλὰ ! διελογίσθη ὁ Γρανδέ. Οἱ ὀφθαλμοί του μ' ἐτρόμαζαν. Τώρα ποῦ κλαίει ἐσώθη. — Καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε, ἀνεψιέ μου, υπέλαβε μετὰ μικρὸν γεγωνυῖα τῆ φωνῆ, ἀγωνῶν δὲ ἂν ὁ Κάρολος τὸν ἤκουε. Δὲν εἶνε τίποτε, θὰ παρηγορηθῆς ἀλλὰ . . .

— Ποτέ, ποτέ ! Πάτερ μου, πάτερ μου !

— Σ' ἔκαμε πτωχόν, σ' ἄφησε χωρὶς λεπτόν !

— Τί μὲ μέλει δι' αὐτό. Τὸν πατέρα μου θέλω, τὸν πατέρα μου !

Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ λυγμοὶ ἀντήχουν ἀπαισίως ἐν μέσῳ τῶν τοίχων ἐκείνων. Αἱ τρεῖς γυναῖκες ὑπὸ οἴκου συνεχόμεναι, ἔκλαιον. Τὰ δάκρυα εἶνε κολητικὰ ὡς ὁ γέλως. Ὁ δὲ Κάρολος μὴ ἀκούων τὸν θεῖόν του ἔφυγεν εἰς τὴν αὐλήν, εὖρε τὴν κλίμακα, ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του, κ' ἐβρίθη εἰς τὴν κλίνην του, κρύπτων τὴν μορφήν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν σινδῶνων, ἵνα κλαύσῃ ἀνέτως μακρὰν τῶν συγγενῶν του.

— Πρέπει ν' ἀφήσωμεν νὰ περάσῃ ἡ πρώτη ὀρμή, εἶπεν ὁ Γρανδέ εἰσπερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ της εἶχον καταλάβει ταχέως τὰς θέσεις των καὶ εἰργάζοντο διὰ τρεμούσης χειρός, ἀφοῦ ἐσπόγγισαν τὰ δάκρυά των.

— Ἄλλ' αὐτὸς ὁ νέος, ἐξηκολούθησε, δὲν κάμνει διὰ τίποτε. Περισσότερον φροντίζει διὰ τοὺς νεκροὺς παρὰ διὰ τὰ χρήματα.

Ἡ Εὐγενία ἐφρικίασεν, ἀκούουσα τὸν πατέρα της οὕτως ἐκφραζόμενον περὶ τοῦ ἱερωτάτου ἄλ-

γους. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης ἤρχισεν νὰ κρῖνῃ τὸν πατέρα της.

Καίτοι πνιγόμενοι, ἀντήχουν πάντοτε τοῦ Καρόλου οἱ λυγμοὶ ἐντὸς τῆς ἤχηρᾶς ἐκείνης οἰκίας· ὁ δὲ βαθὺς αὐτοῦ θρῆνος, ὅστις ἐφαίνετο ὑπογείως ἤχων, μόλις τὴν ἐσπέραν ἔπαυσε, βαθμιαίως ἐξασθενήσας.

— Τὸ πτωχὸ παιδί ! εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ.

Ἄλλ' ἀπαίσιος ὑπῆρξεν ἡ ἐκφώνησις αὐτῆ.

Ὁ γέρον Γρανδέ ἐθεώρησε τὴν σύζυγόν του, τὴν Εὐγενίαν καὶ τὴν σακχαροδόχην· ἐνθυμήθη τὸ ἔκτακτον πρόγευμα ὅπερ εἶχε παρατεθῆ εἰς τὸν δυστυχῆ του συγγενῆ, καί, στὰς ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης,

— Νὰ σὰς 'πῶ ! εἶπε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῶ ἀπαθείας. Ἐννοῶ ἡ σπατάλη νὰ παύσῃ, κυρία Γρανδέ. Δὲν σὰς δίδω τὰ χρήματά ΜΟΥ, διὰ νὰ μπουκώτετε ζάχαρι αὐτὸ τὸ βρωμόπαιδο.

— Ἡ μητέρα μου δὲν πταίει, εἶπεν ἡ Εὐγενία. Ἐγὼ ἔ . . .

— Ἐπειδὴ εἶσαι ἐνήλιξ, δηλαδή, υπέλαβεν ὁ Γρανδέ, διακόπτων τὴν θυγατέρα του, ἐνοεῖς νὰ μοῦ ἐναντιώσῃς ; Συλλογίσου, Εὐγενία . . .

— Ἄλλὰ πατέρα, ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ σας δὲν ἔπρεπε νὰ στερηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν σας . . .

— Κολοκῦθια ! ἐφώνησεν ὁ βυτοποῖός. Υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ μου, . . . ἀνεψιός μου . . . καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸν Κάρολον δὲν τὸν ἔχομεν τίποτε. Πεντάρτα δὲν ἔχει, καὶ ὁ πατέρας του ἔκαμε πτώχευσιν. Ἀφοῦ κλαύσῃ τὸ πουλάκι μου ὅσον ἔχει ὄρεξιν, νὰ μοῦ ἀδειάσῃ τὴν γωνιάν. Δὲν ἔχω καρμίαν διαθέσιν νὰ μοῦ κάμῃ τὸ σπίτι μου ἄνω κάτω.

— Τί θὰ εἰπῇ, πατέρα, κάμνω πτώχευσιν ; ἠρώτησεν ἡ Εὐγενία.

— Κάμνω πτώχευσιν, υπέλαβεν ὁ πατήρ, θὰ εἰπῇ, κάμνω τὴν πλεόν ἄτιμον πράξιν ἀπὸ ὅσας ἠμποροῦν νὰ ἀτιμάσουν τὸν ἄνθρωπον.

— Θὰ εἶνε λοιπὸν μεγάλη ἁμαρτία, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, καὶ ὁ ἀδελφός μας θὰ κολασθῆ.

— Ἄρχισες πάλιν τὰ τροπάρια σου, εἶπεν ὁ γέρον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ὑψῶν τοὺς ὤμους. Ἡ πτώχευσις, Εὐγενία, υπέλαβεν, εἶνε κλοπῆ, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς προστατεύει ὁ νόμος. Οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὸν Γουλιέλμον Γρανδέ, ἐπειδὴ τὸν ἤκουσαν τίμιον· αὐτὸς τὰ ἔφαγεν ὅλα, καὶ τοὺς ἄφησε μόνα τὰ μάτια των, διὰ νὰ κλαίουσιν ὅσα ἔχασαν. Ὁ ληστὴς εἶνε καλλίτερος ἀπ' ἐκείνον ποῦ πτωχεύει. Ἐκεῖνος σὲ προσβάλλει, ἠμπορεῖς νὰ ὑπερασπισθῆς, κινδυνεύει τὸ κεφάλι του· ἐνῶ ὁ ἄλλος . . . Τέλος πάντων ὁ Κάρολος εἶνε ἀτιμασμένος.

Αἱ λέξεις αὗται ἀντήχησαν βαρεῖαι εἰς τὴν καρδίαν τῆς ταλαιπώρου νεάνιδος. Ἄγνη ὡς ἄνθος ἐν μέσῳ δάσους φυέν, ἠγνόνει τ' ἀξιώματα τοῦ κόσμου καὶ τοὺς σοφιστικούς του συλλογισμούς. Ἀπεδέχθη δὲ φυσικῶς τὴν φοβερὰν ἐξήγησιν τῆς

πτωχεύσεως, ἣν ἔδωκεν αὐτῇ σκοπίμως ὁ πατήρ της, χωρὶς νὰ τῇ ἐξηγήσῃ συνάμα καὶ τὴν διακρίσιν μεταξὺ ἀκουσίας καὶ λελογισμένης πτωχεύσεως.

— Καὶ δὲν κατορθώσατε, πάτερ μου, νὰ ἐμποδίσετε αὐτὸ τὸ δυστύχημα;

— Ὁ ἀδελφός μου δὲν μὲ ἠρώτησεν. Ἐπειτα, χρεωστῆ τέσσαρα ἑκατομμύρια.

— Τί πράγμα εἶνε ἓν ἑκατομμύριον; ἠρώτησεν ἐκείνη ἀφελῶς, ὡς παιδίον πιστεύον ὅτι εὐκόλως θὰ εὕρηθῃ, ἐπιθυμῆι.

— Δύο ἑκατομμύρια; εἶπεν ὁ Γρανδέ· εἶνε δύο ἑκατομμύρια φράγκα ἀπὸ εἴκοσι πεντάραις τὸ καθέν, καὶ χρειάζονται ἑκατὸν πεντάραις διὰ νὰ κάμῃς πέντε φράγκα.

— Θεέ μου, θεέ μου! ἀνέκραξεν ἡ Εὐγενία. Καὶ εἶχε ὁ θεός μου ἰδικὰ του τέσσαρα ἑκατομμύρια; ἔχει κανεὶς ἄλλος τόσα εἰς τὴν Γαλλίαν; (Ὁ γέρον Γρανδέ ἐθώπευσε τὸν πώγωνά του, ἐμειδία, καὶ τὸ υπερσάρκωμα τῆς ρινός του ἐφαίνετο διαστελλόμενον.) Καὶ τί θὰ γείνη τώρα ὁ ἐξαδελφός μου ὁ Κάρολος;

— Ὅ ἀναχωρήσῃ διὰ τὰς Ἰνδίας, ὅπου θὰ προσπαθῆσῃ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρός του, νὰ κάμῃ περιουσίαν.

— Κ' ἔχει χρήματα νὰ υπάγῃ ἕως ἐκεῖ;

— Ὅθ' τοῦ πληρώσω τὸ ταξιδιόν του. . . ἕως . . . ἄς ἦνε! ἕως τὴν Νάντην.

Ἡ Εὐγενία ἐρρίφθη περὶ τὸν τράχηλον τοῦ πατρός της.

— Τί καλὸς ποῦ εἶσαι, πατέρα, τί καλός!

Καὶ τὸν κατεφίλει τοσοῦτον, ὥστε σχεδὸν ἐντρέπετο ὁ Γρανδέ, ὅν ἐτάραττε πως ἡ συνειδήσις του.

— Χρειάζεται πολὺς καιρός, τὸν ἠρώτησε, διὰ νὰ κάμῃ κανεὶς ἓν ἑκατομμύριον;

— Αἶ, ἔξέρω κ' ἐγώ! εἶπεν ὁ βυτοποῖός. Ἡξεύρεις τί εἶνε ἓνα ναπολεόν. Δογάριασε λοιπόν, ὅτι χρειάζονται πενήντα χιλιάδες ναπολεόνια, διὰ νὰ κάμνουν ἓνα ἑκατομμύριον.

— Μητέρα, νὰ κάμωμεν μνημόσυνον.

— Τὸ ἐσυλλογίσθην.

— Αὐτὸ εἶνε τώρα! αἰωνίως ἔξοδα! ἐφώνησεν ὁ πατήρ. Μὰ δὲν μοῦ λάτε, μὴ θαρεῖτε ὅτι ἔχω κανένα θησαυρόν;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην θρήνος ὑπόκωφος, πολὺ τῶν προτέρων πενθιμώτερος, ἤκουσθη ἀπὸ τῶν ὑπερῶν κ' ἐπάγωσε τὴν Εὐγενίαν καὶ τὴν μητέρα της.

— Ἀνέτα, εἶπεν ὁ Γρανδέ, πήγαινε νὰ ἰδῆς μὴ σκοτωθῇ. — Αἶ! ὑπέλαβε, στρεφόμενος πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ τὴν θυγατέρα του, αἵτινες εἶχον ὠχρίασαι ἐκ τῶν λόγων του, — δὲν θέλω ἀνοησίαις. Κάμετε φρόνιμα. Ἐγὼ πηγαίνω νὰ ἰδῶ τοὺς Ὁλλανδοὺς, οἱ ὁποῖοι φεύγουν σήμερον. Ὑστερον θὰ περᾶσω ἀπὸ τοῦ Κρουῶ νὰ ὀμιλήσωμεν.

Καὶ ἀνεχώρησεν.

Ἀφοῦ ὁ Γρανδέ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ της ἀνέπνευσαν ἐλευθέρως. Πρὸ τῆς πρώτας ἐκείνης οὐδέποτε ἡ θυγάτηρ εἶχεν αἰσθανθῆ στενοχωρίαν ἐνώπιον τοῦ πατρός της· ἀλλ' ἀπὸ τινῶν ὤρων μετέβαλλεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν αἰσθήματα καὶ ἰδέας.

— Μητέρα, ἠρώτησε, πόσα λουδοβίκεια ἔχει ἓνα βαρέλι κρασί;

— Ὁ πατέρας σου πωλεῖ τὰ ἰδικὰ του ἀπὸ ἑκατὸν ἕως ἑκατὸν πενήντα φράγκα, ἐνίοτε καὶ διακόσια, καθὼς ἤκουσα νὰ λέγουν.

— Ὡστε ὅταν κάμνῃ χίλια τετρακόσια βαρέλια . . .

— Δὲν εἰζέρω, παιδί μου, πόσα κάμνουν· ὁ πατέρας σου δὲν μοῦ λέγει ποτὲ τὰς ὑποθέσεις του.

— Μὰ τότε λοιπόν ὁ πατέρας πρέπει νὰ ἦνε πλούσιος.

— Ἥμπορεῖ. Ἀλλὰ ὁ κύριος Κρουῶ μοῦ εἶπεν, ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν ἠγόρασε τὸ κτῆμα Φροαφών. Αὐτὸ θὰ τὸν ἐστενοχώρησε κάπως.

Ἡ Εὐγενία, μὴ ἐνοοῦσα πλέον τὰ τῆς πατρικῆς περιουσίας, παρητήθη παντὸς περαιτέρω ὑπολογισμοῦ.

— Οὐδὲ μὲ εἶδε, τὸ κυῦμένο! εἶπεν ἡ Ἀνέτα, ἐπιστρέφουσα. Εἶνε ξαπλωμένο ἔς τὸ κρεβάτι του καὶ κλαίει ὡς τὴν Μαγδαληνή. Τί λύπη νὰ ἔχῃ, καὶ κάμνει ἔτσι;

— Πηγαίνωμεν, μητέρα, νὰ τὸν παρηγορήσωμεν· καὶ ἂν κτυπήσῃ ἡ θύρα, καταβαίνομεν.

Ἡ κυρία Γρανδέ δὲν κατώρθωσε ν' ἀντιστῇ εἰς τὸ γόητρον τῆς φωνῆς τῆς θυγατρὸς της. Ἡ Εὐγενία εἶχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅλον τὸ ὕψος τῆς γυναικείας ἀφοσιώσεως. Ἀμφότεραι δέ, πάλλουσαι τὴν καρδίαν, ἀνέβησαν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Καρόλου.

Ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτή, ἀλλ' ὁ νέος οὐδὲν ἐβλεπεν, οὐδὲ ἤκουεν· ἔκλαιε μόνον καὶ ἀναρθροὶ πόνου κρυγαὶ ἐξήρχοντο τῶν χειλέων του.

— Πῶς τὸν ἀγαπᾷ τὸν πατέρα του! εἶπεν ἡ Εὐγενία ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

Ἀδύνατον δὲ ἦτο νὰ μὴ ἐννοήσῃ τις ἐκ τοῦ τόνου τῶν ὀλίγων αὐτῶν λέξεων πόσας ἐνέκλειεν ἐλπίδας ἡ νεαρὰ ἐκείνη καρδία, ἡ πλήρης πάθους, οὐτινος δὲν εἶχε συνειδήσιν. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ κυρία Γρανδέ ἠτένισεν ἐπὶ τὴν θυγατέρα της βλέμμα πλήρες μητρικῆς στοργῆς, καὶ τῇ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς:

— Πρόσεχε μὴ τὸν ἐρωτευθῆς.

— Νὰ τὸν ἐρωτευθῶ! ὑπέλαβεν ἡ Εὐγενία.

Ἄ! νὰ ἤξευρες τί εἶπεν ὁ πατέρας.

Ὁ Κάρολος ἐπεστράφη καὶ εἶδε τὴν θεῖαν του καὶ τὴν ἐξαδέλφην του.

— Ἐχασα τὸν πατέρα μου, ἐφώνησε, τὸν κалόν μου πατέρα! Ἄν μοῦ εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ τὸ δυστύχημά του, θὰ εἰργαζόμεθα καὶ οἱ δύο νὰ τὸ ἐπανορθώσωμεν. Καλέ μου πάτερ! Τόσον ἤμην

βέβαιος ὅτι θὰ τὸν ἐπανεβλέπαν, ὥστε μοῦ φαίνεται ὅτι τὸν ἐνηγκαλίσθη ψυχρά, ὅταν ἔφυγα.

Καὶ οἱ λυγμοὶ τοῦ ἔκοψαν τὸν λόγον.

— Θὰ προσευχηθῶμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ. Τί νὰ γείνη! θέλημα Θεοῦ ἦτον.

— Γενναϊότητα, ἐξάδελφέ μου! εἶπεν ἡ Εὐγενία. Τὸ δυστύχημά σας δὲν διορθώνεται· συλλογισθῆτε τώρα νὰ σώσετε τὴν τιμὴν σας.

Διὰ τῆς ἐμφύτου ἐκείνης γυναικείας λεπτότητος, ἥτις καὶ παρηγοροῦσα εἶνε πλήρης εὐφυΐας, ἡ Εὐγενία ἤθελε ν' ἀπατήσῃ τὴν λύπην τοῦ ἐξαδέλφου τῆς, καὶ νὰ τὸν ἀσχολήσῃ περὶ ἑαυτὸν μάλλον.

— Τὴν τιμὴν μου! ἀνεφώνησεν ὁ νέος, καὶ δράξας ἀποτόμως τὴν κόμην του, ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης σταυρῶν τοὺς βραχίονας. — Ἀλήθεικ. Ὁ πατήρ μου, εἶπεν ὁ θεῖος, ἐπτώχευσεν.

Ἐξέβαλε δὲ σπαρακτικὴν κραυγὴν καὶ ἔκρυψε διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπόν του.

— Ἀφῆτέ με ἐξαδέλφη μου! ἀφῆτέ με! Θεέ μου, Θεέ μου! συγχώρησε τὸν πατέρα μου! πόσον θὰ ὑπέφερε!

Φοβερὸν ἐνδιαφέρον ἐνέπνεεν ἡ ἔκφρασις τῆς νεαρᾶς ἐκείνης καὶ ἀληθινῆς ὀδύνης, τῆς ἀνεπιπλάστου καὶ ἀνεπιλογίστου. Ἦτο αἰδήμων ὀδύνη, ἣν κατενόησαν αἱ ἀπλαῖ καρδίαι τῆς Εὐγενίας καὶ τῆς μητρὸς τῆς, ὅτε ὁ Κάρολος παρεκάλεσεν αὐτὰς διὰ νεύματος νὰ τὸν ἀφήσῃ μόνον. Καταβάσαι δέ, ἐπανελάβον σιωπηλαὶ τὰς θέσεις αὐτῶν ἐγγὺς τοῦ παραθύρου, καὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ μίαν σχεδὸν ὥραν, χωρὶς ν' ἀνταλλάξωσι λέξιν. Ἡ Εὐγενία, ρίψασα βλέμμα ταχὺ ἐπὶ τῶν σκευῶν τοῦ νεανίου, τὸ βλέμμα ἐκεῖνο δι' οὐ αἱ νεάνιδες βλέπουσι πάντα ἐν μιᾷ στιγμῇ, εἶδε τὰ εὐμορφα μικροτεχνήματα τοῦ κομμωτηρίου του, τὰς ψαλίδας του καὶ τὰ χρυσοποικίλιτα ξυράφια του. Ἡ θέα δὲ τῆς πολυτελείας ἐκείνης ἐν μέσῳ τῆς λύπης κατέστησεν αὐτῇ ἔτι συμπαθέστερον τὸν Κάρολον, ἴσως ἐξ ἀντιθέσεως. Οὐδέποτε γεγονὸς τοσοῦτ' ὀδυρόν, οὐδέποτε θέαμα τοσοῦτ' δραματικὸν εἶχε προσβάλλει τὴν φαντασίαν τῶν δύο ἐκείνων ὑπάρξεων, αἵτινες διεβίουσαν πάντοτε ἐν εἰρήνῃ καὶ μονώσει.

— Μητέρα, εἶπεν ἡ Εὐγενία, θὰ φορέσωμεν μαῦρα διὰ τὸν θεῖόν μου.

— Νὰ ἰδοῦμεν τί θὰ εἰπῇ ὁ πατέρας σου, ἀπήντησεν ἡ κυρία Γρανδέ.

Καὶ ἀπέμειναν πάλιν σιωῶσαι. Ἡ Εὐγενία ἐξετέλει τὴν ἐργασίαν τῆς διὰ κινήσεως τοσοῦτον τακτικῆς, ὥστε προσεκτικὸς τις παρατηρητὴς θὰ ἀνεκάλυπτε τοὺς γονίμους διαλογισμοὺς τῶν σκέψεων τῆς. Ἡ πρώτη ἐπιθυμία τῆς λατρευτῆς ἐκείνης κόρης ἦτο νὰ συμπενθήσῃ μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου τῆς.

Περὶ τὴν τετάρτην ὥραν βίαιος τοῦ ῥόπτρου κτύπος ἀντήχησεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς κυρίας Γρανδέ.

— Τί νὰ ἔχῃ ἄραγε ὁ πατέρας σου; εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα τῆς.

Ὁ ἀμπελοουργὸς εἰσῆλθεν εὐθυμὸς. Ἐκβαλὼν δὲ τὰ χειρόκτια του, ἔτριψε βιαίως τὰς χεῖρας του, καὶ ἤθελε βεβαίως τὰς ἐκδᾶρει ἂν ἡ ἐπιδερμὶς του δὲν ὠμοιάζε— πλὴν τῆς εὐωδίας— πρὸς τὴν ῥωσικὴν βύρσαν. Περιπάτησεν, ἐθεώρησε τὴν ὥραν, καὶ τέλος πάντων διέφυγε τὸ μυστικόν του τὰ χεῖλη του.

— Γυναίκα, εἶπεν, οὐδόλως τραυλίζω, τοὺς ἐγέλασα ὅλους. Τὸ κοσὶ μας ἐπωλήθη. Οἱ Ὀλλανδοὶ καὶ οἱ Βέλγοι ἦσαν νὰ φύγουν σήμερον. Ἐπῆγα εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἐπεριπάτησα ἐμπρὸς εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν των κάμποσιν ὥραν, ἴσ' ἄν χάσας. Ὁ αὐτὸς, ἠξέσυρεις, ἤλθε καὶ μ' ἐντάμωσε. Οἱ ἄλλοι ὅσοι ἔχουν κρασιὰ ἤθελαν νὰ περιμείνωσι ἄς περιμείνωσι. Ὁ Βέλγος μας ἦτον ἀπελπισμένος, τὸ ἐκατάλαβα. Ἐκλείσα εὐθὺς συμφωνίαν, διακόσια φράγκα τὸ βαρέλι, ὅλον μας τὸ εἰσόδημα, τὰ μισὰ μετρητὰ, εἰς χρυσόν. Τὰ χρυσιὰ ἔγειναν, νὰ καὶ ἐξ λουδοβίκεια ἰδικὰ σου. Εἰς ἐξ μῆνας τὰ κρασιὰ θὰ πέσουν.

Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις ἐλέχθησαν ἡρέμα ἀλλὰ τοσοῦτον εἰρωνικῶς, ὥστε οἱ κάτοικοι τῆς Σωμύρης, οἵτινες ἦσαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνηθροισμένοι ἐπὶ τῆς πλατείας, κατὰπληκτοὶ ἐκ τῆς εἰδήσεως ἦν εἶχον μάθει περὶ τῆς πωλήσεως τοῦ Γρανδέ, θὰ ἐφρικίον βεβαίως ἐκ τρόμου, ἂν τὰς ἤκουον. Πανικὸς φόβος ἤθελεν ὑποτιμήσει τοὺς οἶνους κατὰ πεντήκοντα τοῖς ἑκατόν.

— Εἶχατε χίλια βαρέλια ἐφέτος, πατέρα; εἶπεν ἡ Εὐγενία.

— Ναί, μικροῦλά μου.

Ἡ λέξις αὕτη ἐνέφαινε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς χαρᾶς τοῦ γέροντος βυτοποιοῦ.

— Αὐτὰ λοιπὸν κάμνον διακοσίας χιλιάδας νομίσματα, ἀπὸ εἴκοσι πεντάραις τὸ καθέν.

— Μάλιστα, δεσποινὶς Γρανδέ.

— Τότε, πατέρα μου, ἤμπορεῖτε εὐκόλα νὰ βοηθήσετε τὸν Κάρολον.

Ἡ ὀργὴ καὶ ἡ κατὰπληξις τοῦ Βαλθάσαρ, βλέποντος τὸ *Maré Oekel Phares* δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν ψυχρὰν ἀγανάκτησιν τοῦ Γρανδέ, ὅστις, οὐδόλως ἤδη τὸν ἀνεψιὸν του συλλογιζόμενος, ἀνεύρισκεν αὐτὸν αἴφνης ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τῆς κόρης του.

— Αἱ... νὰ σὰς πῶ! ἐφώνησεν, ἀφ' οὗτου μῆθε αὐτὸς ὁ γυαλάκις ἔς τὸ σπίτι μου, ἔγειναν ὅλα ἄνω κάτω. Ζαχαρωτὰ μοῦ ἀγοράζετε, πανηγύρια μοῦ κάμνετε καὶ ξεφάντωσαις. Αὐτὰ ἐμένα δὲν μ' ἀρέσουν. Ἐσῶρα, μοῦ φαίνεται, εἰς τὴν ἡλικίαν μου πῶς θὰ φερθῶ, καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ πάρω μαθήματα οὔτε ἀπὸ τὴν κόρην μου οὔτε ἀπὸ κανένα. Θὰ κάμω διὰ τὸν ἀνεψιὸν μου ὅ,τι εἶνε πρέπον, καὶ κανεὶς δὲν ἔχει ν' ἀνακατωθῇ. Ὅσον διὰ σένα, Εὐγενία, προσέθηκε στρεφόμενος πρὸς αὐτήν, ὀμιλίαν ἄλλην δὲν θέλω, εἶδεμὲν σὲ στέλλω

ς τὸ μοναστήρι καὶ σοῦ δίδω καὶ τὴν Ἀννέταν διὰ συντροφίαν, . . . καὶ αὖριον τὸ πρῶτ' ἄλιστα, χωρὶς ἀργοπορίαν. Ποῦ εἶνε αὐτὸ τὸ παλληκάρι; δὲν κατέθηκε ἀκόμη;

— Ὅχι, καλέ μου, ἀπήντησεν ἡ κυρία Γρανδέ.

— Καὶ τί κάμνει τὸ λοιπόν;

— Κλαίει τὸν πατέρα του, ἀπεκρίθη ἡ Εὐγενία.

Ἡ Ἐυγενία ἐθεώρησε τὴν θυγατέρα του, χωρὶς νὰ εἶπῃ λέξιν. Ἦτο καὶ αὐτὸς κάπως πατὴρ. Περιπατήσας δ' ἔτι ὀλίγον ἐντὸς τῆς αἰθούσας, ἀνέβη ταχέως εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἵνα μελετήσῃ περὶ τῆς τοποθετήσεως τῶν χρημάτων του εἰς ἀγορὰν χρωγράφων. Ἡ ὕλοτομία τῶν δασῶν του εἶχεν ἀποφέρει εἰς αὐτὸν ἑξακοσίας χιλιάδας φράγκων. Προσθέτων δ' εἰς αὐτὰ τὸ τίμημα τῶν αἰγείρων του, τὰ εἰσοδήματα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἐνεστώτος ἔτους, καὶ τὰς διακοσίας χιλιάδας φράγκων τῆς πρὸ μικροῦ κλεισθείσης συμφωνίας, ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ ποσὸν ἑνεακοσίων χιλιάδων φράγκων. Ἐσκανδάλιζον αὐτὸν τὰ εἰκοσι τοῖς ἑκατόν, ἅτινα ἤλπιζε νὰ κερδήτῃ ἐκ τῶν ὁμιολογιῶν τοῦ δημοσίου, τιμωμένων τότε ἀντὶ ἐβδομηκοντα φράγκων. Ὑπελόγισε δι' ἀριθμῶν τὴν κερδοσκοπίαν του ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φύλλου τῆς ἐφημερίδος, ἐν ᾗ ἠγγέλλετο ὁ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀκούων, χωρὶς ν' ἀκούῃ, τοὺς στεναγμοὺς τοῦ ἀνεψιῦ του.

Μετὰ μικρὸν ἤλθεν ἡ Ἀννέτα κ' ἐκτύπησεν εἰς τὸν τοῖχον, καλοῦσα τὸν κύριόν της νὰ καταβῇ εἰς τὸ γέφυμα. Ὑπὸ τὸν θόλον καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος τῆς κλίμακος ὁ Γρανδὲ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν.

— Ὁ τόκος θὰ μοῦ ἔρχεται ὀκτῶ τοῖς ἑκατόν. Θὰ τὴν κάμω αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς δύο ἔτη θὰ ἔχω ἓνα καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον φράγκα εἰς χρυσόν.

— Καὶ ὁ ἀνεψιός μου ποῦ εἶνε; ἠρώτησεν εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν.

— Δὲν θέλει, λέγει, νὰ φάγῃ, ἀπήντησεν ἡ Ἀννέτα. Αὐτὸ βλάπτει.

— Τόσον τὸ καλλίτερον' κάμνομεν οἰκονομίαν, ἀπήντησεν ὁ κύριός της.

— Βέβαια.

— Ἐννοία σου, καὶ δὲν θὰ κλαίῃ πάντοτε. Ἡ πείνα δὲν χωρατεύει.

Τὸ γέφυμα ἐγένετο λίαν σιωπηλόν.

— Ἐσύρεις, καλέ μου, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, ἀφοῦ ἀπεσκευάσθη ἡ τράπεζα, πρέπει νὰ ἀφορέσωμεν μαῦρα.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, γυναῖκα, δὲν ἤξεύρεις τί ἀφορμὴν νὰ εὗρῃς διὰ νὰ ἐξοδεύσῃς χρήματα. Τὸ πένθος εἶνε εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὄχι εἰς τὰ φερέματα.

— Ἀλλὰ τὸ πένθος δι' ἀδελφὸν εἶνε ἀπαραίτητον, καὶ ἡ ἐκκλησία παραγγέλλει . . .

— Ἀγώρασε, ἀν ἀγαπᾷς, τὸ πένθος σου ἀπὸ

τὰ ἔξ' λουδοβικεία σου. Ἐμένα δός μου ἓνα κομμάτι σιέπη, . . . μοῦ φάνει.

Ἡ Εὐγενία ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ εἶπῃ τί. Πρῶτον τότε ἐπὶ ζωῆς της τὰ εὐγενῆ της αἰσθήματα, κοιμώμενα τέως καὶ κατεσταλμένα, ἀλλ' αἴφνης ἀφυπνισθέντα, προσεβάλλοντο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. Ἡ ἔσπερα ἐκεῖνη ὑπῆρξε κατὰ τὸ φαινόμενον ὁμοία πρὸς μυρίας ἄλλας ἔσπερας τοῦ μονοτόνου τῶν βίου, ἀλλ' ὑπῆρξε βεβαίως ἡ φρικωδέστερα. Ἡ Εὐγενία εἰργάσθη χωρὶς ν' ἀνυψώσῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐδόπως μετεχειρίσθη τὴν μικρὰν ἐργαλειοθήκην, ἣν ὁ Κάρολος εἶχε περιφρονήσει τὴν προτεραίαν. Ἡ κυρία Γρανδέ ἐπλεξε τὰς περιχειρίδας της, ὁ δὲ Γρανδὲ ἔστρεψε περὶ ἀλλήλους τοὺς ἀντίχειράς του ἐπὶ τέσσαρας ὥρας, ἀπνησυχημένος εἰς ὑπολογισμούς, ὧν τ' ἀποτελέσματα τὴν ἐπαύριον ἔμελλον νὰ ἐκπληξῶσι τὴν Σωμύρην. Οὐδεὶς ἤλθε τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν οἰκογένειαν. Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ἡ πόλις ὀλόκληρος διελάλει τὸ ἐμπορικὸν ἀνδραγάθημα τοῦ Γρανδέ, τὴν πτώχευσιν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τοῦ ἀνεψιῦ του τῆν ἔλευσιν. Ἀνάγκην ἔχοντες νὰ φλυαρήσωσι περὶ τῶν κοινῶν αὐτῶν συμφερόντων, πάντες οἱ μεγάλοι καὶ μέτριοι ἀμπελοκτῆμονες τῆς Σωμύρης ἦσαν συνηγμένοι παρὰ τῷ κυρίῳ Δὲ Γρασέν, ὅθεν φρεσραὶ κατάραι καὶ βλασφημίας ἐσφενδονίζοντο κατὰ τοῦ πρώην δημάρχου.

Ἡ Ἀννέτα ἔζηθε, καὶ τῆς βροδάνης της ὁ κρότος ἦν ὁ μόνος ἀκουόμενος ὑπὸ τὰ τεφρὰ φατνώματα τῆς αἰθούσας.

— Δὲν θὰ χαλάσωμεν ἀπόψε τὴν γλωσσάν μας, εἶπε, δεικνύουσα τοὺς μεγάλους καὶ λευκοὺς της ὀδόντας, ὁμοίους πρὸς καθαρισμένα μύγδαλα.

— Καλλίτερα νὰ μὴ χαλοῦμεν τίποτε, ἀπήντησεν ὁ Γρανδὲ, ἀφυπνῶν ἀπὸ τῆς ῥέμβης του. Ἀνέπλαττεν ἐν τῇ φαντασίᾳ του ὀκτῶ ἑκατομμύρια ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, κ' ἔπλεεν ὀλβίος ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἐκεῖνων ναμάτων.

— Εἶνε ὥρα ὕπνου, προσέθηκε. Πηγαίνω νὰ καλονοκτίσω τὸν ἀνεψιόν μου ἐκ μέρους ὄλων καὶ νὰ ἰδῶ μήπως θέλει νὰ πάρῃ τίποτε.

Ἡ κυρία Γρανδέ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ διαζώματος τῆς πρώτης ὀροφῆς, ἵν' ἀκούσῃ τὸν μεταξὺ τοῦ Κάρολου καὶ τοῦ συζύγου της διάλογον. Ἡ δὲ Εὐγενία, ἔτι τολμηροτέρα, ἀνέβη δύο βαθμίδας.

— Αἰ, ἀνεψιέ μου, εἶπεν ὁ γέρον, εἶσαι λυπημένος. Κλαῦσε, κλαῦσε, . . . εἶνε φυσικόν. Ὁ πατὴρ εἶνε πατὴρ πάντοτε. Ἀλλὰ πρέπει νὰ κάμῃς καὶ ὑπομονήν. Ἐνῶ σὺ κλαίεις, ἐγὼ καταγίνομαι διὰ σέ. Εἶμαι, ἔσύρεις, καλὸς συγγενής. Ἐλα, θάρρος! Θέλεις ἓνα ποτηράκι κρασί; Τὸ κρασί εἶνε εὐθηνὸν εἰς τὸν τόπον μας. Ἐνα ποτήρι κρασί ἐδῶ εἶνε ὅπως εἰς τὰς Ἰνδίας ἓνα φλυζάνι τσάι.

— Ἀλλὰ, προσέθηκεν ἐξακολουθῶν, διατί εἶσαι εἰς τὰ σκοτεινά; Αὐτὸ εἶνε κακόν. Πρέπει καὶ νὲς πάντοτε νὰ βλέπῃ τί κάμνει.

Βαδίσας δὲ πρὸς τὴν ἐστίαν,

— Μπα ! ἀνεφώνησε· κεριά ! Ποῦ διάβολον τὰ ἤυραν ; Αὐταῖς αἱ γυναῖκες ἤμποροῦν νὰ μοῦ ξεπατώσουν τὸ σπίτι διὰ νὰ τοῦ ψήσουν αὐγά, αὐτοῦ τοῦ κυρίου.

Τὰς λέξεις ταύτας ἀκούσασα ἡ μήτηρ καὶ ἡ κόρη εἰσῆλθον εἰς τοὺς κοιτώνας των κ' ἐκρύβησαν ἐντὸς τῶν κλινῶν των, ταχθεὶς ὡς περίτρομα ποντίκια, εἰσδύοντα εἰς τὰς τρώγλας των.

— Δὲν μοῦ λέγεις, κυρία Γρανδέ, εἶπεν ὁ γέρον, εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιόν της, σὺ ἔχεις θησαυρόν, φαίνεται.

— Περιμένε, καλέ μου, μίαν στιγμὴν, εἶπε διὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης ἡ ταλαίπωρος μήτηρ, κάμνω τὴν προσευχὴν μου.

— Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὴν προσευχὴν σου, ἀπήντησε γρυλλίζων ὁ Γρανδέ.

Οἱ φιλάργυροι δὲν πιστεύουσιν εἰς μέλλουσαν ζωὴν. Ζωὴ δὲ αὐτοὺς εἶνε τὸ παρόν. Ἡ σκέψις αὕτη ἐπιφέρει ἀπαίσιον πῶς ἐπὶ τῶν σημερινῶν καιρῶν, καθ' οὓς εἶπερ ποτε καὶ ἄλλοτε, τὸ χρῆμα δεσπόζει καὶ νόμων καὶ ἠθῶν καὶ πολιτικῆς. Θεσμοί, βιβλία, ἄνθρωποι, διδασκαλία, πάντα ταῦτα ὑπονομεύουσιν ἐναμιλλῶς τὴν εἰς μέλλοντα βίον πίστιν, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα ἀπὸ χιλίων δεκαεσιῶν ἐτῶν. Τὸ φέρετρον δὲν εἶνε πλέον σήμερον ἐπιφοβος διάβασις. Τὸ μέλλον, ὅπερ ἀνέμενεν ἡμᾶς πέραν τῶν ἐπικηδεῶν εὐχῶν, μετηνέχθη εἰς τὸ παρόν. Οὐδὲν ἄλλο διαλογίζεται τις σήμερον, ἢ πῶς νὰ φθάσῃ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμιτοῦ μέσου εἰς τὸν ἐπίγειον παράδεισον τῆς χλιδῆς καὶ τῶν ἐπιδεικτικῶν ἀπολαύσεων, πῶς ν' ἀπολιθώσῃ τὴν καρδίαν του καὶ νὰ σκληραγωγῆσῃ τὸ σῶμά του, εἰς ἐπίτευξιν παροδικῶν ἀπολαύσεων, ὡς ἐμαρτύρουں ἄλλοι ἄλλοτε ἐν τῷ βίῳ εἰς ἐπίτευξιν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν. Ἄλλως δὲ ἡ σκέψις αὕτη εἶνε πανταχοῦ σήμερον ἀναγεγραμμένη, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν νόμων, οἵτινες ἐρωτῶσι : τί πληρώρεις ; ἀντὶ νὰ ἐρωτήσῃσι : τί φρονεῖς ; Ὅταν αἱ διδασκαλαὶ αὗται καταβῶσιν ἀπὸ τῆς μέσης τάξεως εἰς τὸν λαόν, τί θὰ γείνη ὁ τόπος ;

— Κυρία Γρανδέ, ἐτελείωσες ; εἶπεν ὁ γέρον βυτοποιός.

— Ὅχι, καλέ μου, προσεύχομαι διὰ σέ.

— Πολὺ καλά, καλὴν νύκτα. Αὐριον τὸ πρῶτὸν τὰ λέγομεν.

Ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἀπεκοιμήθη ὡς ὁ μαθητῆς, ὅστις, μὴ μαθὼν τὸ μάθημά του, φοβεῖται ν' ἀντιμεταπίσῃ τὴν ἐπαύριον τὴν ὀργισμένην μορφήν τοῦ διδασκάλου του. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν περιετυλίσσετο ἔντρομος ἐντὸς τῶν σκεπασμάτων τῆς κλίνης της, ἔνα μὴ ἀκούσῃ τίποτε, ἡ Εὐγενία παρεσέδυσε πλησίον της, γυμνόπους καὶ μόνον τὸν χιτῶνά της φοροῦσα, καὶ τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

— Καλή μου μητέρα, τῇ εἶπεν, αὐριον θὰ τοῦ εἰπῶ ὅτι ἐγὼ τὸ ἔκαμα.

— Ὅχι· θὰ σὲ στείλῃ εἰς τὸ μοναστήριον. Ἀφῆσέ με ἐμέ, καὶ δὲν θὰ με φάγῃ.

— Ἀκούεις μητέρα ;

— Τί ;

— Κλαίει ἀκόμη.

— Πήγαινε, κόρη μου, νὰ κοιμηθῆς. Θὰ κρυστάλλωσιν τὰ πόδιά σου, τὸ πάτωμα εἶνε ὑγρὸν.

Οὕτω παρῆλθεν ἡ ἐπίσημος ἐκεῖνη ἡμέρα, ἧτις ἔμελλε νὰ βαρύνῃ ἐφ' ὅλον τὸν βίον τῆς πλουσίας καὶ πτωχῆς κληρονόμου, ἧς ὁ ὕψος δὲν ὑπῆρξε πλέον τοσοῦτον ἐντελής ὡς ἄλλοτε.

Πολλάκις πράξεις τινὲς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου φαίνονται κατ' ἀκριβολογίαν ἀπίθανοι, καὶ τοὶ ἀληθεῖς. Μὴ τυχὸν ὅμως αἰτία τούτου εἶνε, ὅτι παραλείπεται σχεδὸν πάντοτε ἡ ψυχολογικὴ διαφώτισις τῶν αὐθορημάτων ἡμῶν ἀποφάσεων, καὶ δὲν ἐξηγοῦνται οἱ προκαλέσαντες αὐτὰς μυσηρώδεις λόγοι ; Ἴσως τὸ μύχιον τῆς Εὐγενίας πάθος ἔπρεπε νὰ ἀναλυθῇ μέχρι τῶν λεπτοτάτων αὐτοῦ ριζῶν· διότι ἀπέβη ἐπὶ τέλους εἰς νόσημα—ὡς θ' ἀπεκάλουν αὐτὸ οἱ φιλοσκώμμοι—κ' ἐπέδρασεν ἐφ' ὅλης τῆς ὑπάρξεώς της. Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων προτιμῶσιν ἄρνηθῶσι τὴν ἐκβασιν τῶν πραγμάτων ἢ ν' ἀναμετρήσῃσι τὴν δύναμιν τῶν μυστικῶν δεσμῶν, οἵτινες συναρτῶσι πρὸς ἄλληλα τὰ γεγονότα ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δέ, τὸ παρελθὸν τῆς Εὐγενίας ἔστω πρὸς τοὺς σπουδάζοντας καὶ παρατηροῦντας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐπαρκῆς ἐξήγησις τῆς ἀφελοῦς τῆς ἀπερισκεψίας καὶ τῶν αὐθορημάτων διαχύσεων τῆς ψυχῆς αὐτῆς. Ὅσα ἡρμωτέρα ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ της, τοσοῦτω ζωρῶτερον ἀνεπτύχθη ἐν τῇ καρδίᾳ της ὁ γυναικεῖος ἔλκος, τὸ εὐμαχανώτατον τῶν αἰσθημάτων. Οὕτω δέ, τετραγαμμένη ὑπὸ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας, ἐξύπνησε πολλάκις ἴν' ἀκροασθῇ τὸν ἐξάδελφόν της, νομίζουσα ὅτι ἤκουε τοὺς στεναγμούς, οἵτινες ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς ἀντήχουν ἐν τῇ καρδίᾳ της. Ὅτε μὲν ἐδελεπεν αὐτὸν ἐκπνέοντα ὑπὸ ἄλγους, ὅτε δὲ τὸν ὄνειρεύετο θνήσκοντα τῆς πείνης. Περὶ τὴν πρῶτην ἤκουσεν ἀσφαλῶς κραυγὴν φοβρᾶν. Ἐνδυσθεῖσα δὲ πάραυτα, προσέδραμεν ἐλαφρόπους πρὸς τὸν ἐξάδελφόν της, ὅστις εἶχεν ἀφήσει ἀνοικτὴν τὴν θύραν του. Τὸ κηρίον εἶχε κατ' ἐμέχρι τῆς σταγμοδόχης. Ὁ δὲ Κάρολος, καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἐκοιμᾶτο ἐνδεδυμένος, καθήμενος εἰς κλιντήρα καὶ ἀνεστραμμένην ἔχων ἐπὶ τῆς κλίνης τὴν κεφαλὴν του. Ὀνειρεύετο ὡς ὄνειρεύονται οἱ κεῖνοι ἔχοντες τὸν στόμαχον. Ἡ Εὐγενία ἠδυνήθη τότε νὰ κλαύσῃ ἀνέτως ἠδυνήθη νὰ θαυμάσῃ τὴν ὠραίαν κ' εὐγενῆ ἐκεῖνην μορφήν, μαρμαρομένην ὑπὸ τῆς ὀδύνης, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους, οὓς εἶχον ὀγκώσει τὰ δάκρυα, καὶ οἵτινες ἐφαίνοντο κλαίοντες ἔτι καθ' ὕπνου. Ὁ Κάρολος ἐμάντευσεν ἐκ συμπαθείας τὴν παρουσίαν τῆς Εὐγενίας,

ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶδεν αὐτὴν συγκεκινημένην.

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἐξαδέλφη μου, εἶπεν, ἀγνοῶν προδήλως τί ὥρα ἦτο καὶ ποῦ εὐρίσκετο.

— Ὑπάρχουν ἐδῶ, ἐξαδέλφῃ μου, καρδίαι αἱ ὁποῖαι σὰς ἐννοοῦν, καὶ ἐνομίζαμεν ὅτι θὰ ἐχρησάζεσθε τίποτε. Πρέπει νὰ πλαγιαστέε· τοιοῦτοτρόπως ἀφανίζεσθε.

— Ἀλήθεια.

— Λοιπὸν σὰς ἀφίνω.

Καὶ ἔφυγεν, αἰδήμων καὶ εὐδαίμων συγχρόνως. Ἡ ἀθωότης μόνη προβαίνει εἰς τοσοῦτον τόλημης. Ἡ πεπαιδευμένη ἀρετὴ ὑπολογίζει, ὡς ὑπολογίζει καὶ ἡ κακία. Ἡ Εὐγενία, ἥτις δὲν ἔτρεμεν ἐγγὺς τοῦ ἐξαδέλφου της, μόλις κατάρθωσε νὰ κρατηθῇ ἐπὶ τῶν ποδῶν της, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν κοιτῶνά της. Ἡ ἄγνοιά της ἔπαυσε πάραυτα· ἐσκέφθη, κ' ἐμέμνην ἑαυτὴν πιερῶς.

— Τί θὰ ὑποθέσῃ! εἶπε καθ' ἑαυτὴν. Θὰ νομίσῃ ὅτι τὸν ἀγαπῶ.

Καὶ ὅμως τοῦτο ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπεθύμει νὰ πιστεύσῃ ἐκείνους.

Ὁ αὐθόρμητος ἔρωσ ἔχει τὴν πρόγνωσίν του, καὶ γνωρίζει ὅτι ὁ ἔρωσ καλεῖ τὸν ἔρωτα. Ὁποῖον τόλημμα τῆς νεαρᾶς ἐκείνης κόρης, νὰ εἰσέλθῃ τοιοῦτοτρόπως, κλοπίως οὕτως εἶπεν, εἰς τὸ δωμάτιον νέου ἀνδρός. Καὶ ὅμως διὰ τινὰς ψυχὰς πόσοι διαλογισμοὶ καὶ πόσοι πράξεις δὲν ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ἰερὰν μνηστειάν!

Μετὰ μίαν ὥραν εἰσήλθε πρὸς τὴν μητέρα της, καὶ τὴν ἐνέδυσε κατὰ τὸ σύνθησι. Βίτα δ' ἐκάθισαν ἀμφοτέραι εἰς τὰς ἐγγὺς τοῦ παραθύρου θέσεις τῶν καὶ ἀνεμειναν τὸν Γρανδέ μετὰ τῆς ἀγωνίας ἐκείνης, ἥτις παγώνει καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν, συστέλλει αὐτὴν ἢ διαστέλλει, ἀναλόγως τῶν χαρακτηρισμῶν, ὁσάκις τις φοβεῖται σκηνὴν τινα ἢ τιμωρίαν. Τὸ αἶσθημα εἶνε τοσοῦτω φυσικόν, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ κατοικίδια ζῶα τὸ αἰσθάνονται, καὶ φωνάζουσι μὲν ἀσθενῶς μόλις τιμωρούμενα, σιγῶσι δὲ ὁσάκις ἐξ ἰδίας ἀπροσεξίας πληγώνονται.

Μετὰ μικρὸν κατέβη ὁ γέρον, ἀλλ' ὠμίλησεν ἀφηρημένος πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἠσπάσθη τὴν Εὐγενίαν, κ' ἐκάθισε παρὰ τὴν τράπεζαν, οὐδὲν φαινόμενος ὅτι ἐνθυμεῖτο τὰς ἀπὸ τῆς προτραίᾶς ἀπειλάς του.

— Τί γίνεται ὁ ἀνεψιός μου; τὸ παιδί, βλέπω, δὲν μᾶς δίδει βᾶρος.

— Κοιμάται, αὐθέντη, ἀπῆντησεν ἡ Ἀννέτα.

— Τόσον τὸ καλλίτερον, δὲν θὰ χρειάζεταιαι κερία, εἶπεν ὁ Γρανδέ ἐμπαικτικῶς.

Ἡ ἀσυνήθης αὕτη ἐπιείκεια, ἡ δριμυτία ἐκείνη φαιδρότης ἐξέπληξαν τὴν κυρίαν Γρανδέ, ἥτις ἠτένισε προσεκτικῶς ἐπὶ τὸν σύζυγόν της.

Ὁ γέρον ἔλαβε τὸν πῖλόν του, τὰ χειροκτῖά του, καὶ εἶπε.

— Πηγαίνω νὰ κάμω ἓνα γύρον εἰς τὴν πλατεῖαν διὰ ν' ἀπαντήσω τοὺς Κρυτῶ.

— Εὐγενία, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, ὁ πατέρας σου κᾶτι ἔχει, βεβαίως.

Ἀληθῶς· ὁ Γρανδέ, ὀλίγον συνήθως κοιμώμενος, διῆγε τὸ ἥμισυ τῶν νυκτῶν τοῦ ἀσχολούμενος εἰς τοὺς προκαταρκτικούς ἐκείνους ὑπολογισμούς, ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ καταπληκτικὴ ἀκρίβεια τῶν παρατηρήσεων, τῶν σκέψεων καὶ τῶν σχεδίων του, καὶ ἡ διαρκὴς αὐτῶν ἐπιτυχία, ἥτις ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τῶν Σωμυραίων. Πᾶσα ἀνθρωπίνη δύναμις εἶνε σύνθεσις ὑπομονῆς καὶ χρόνου. Οἱ ἰσχυροὶ ἄνθρωποι θέλουσι καὶ γρηγοροῦσι. Τοῦ φιλαργύρου δὲ ὁ βίος εἶνε διαρκὴς ἀσκησις τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος εἰς ἐξυπρητέτην τοῦ προσώπου. Ὁ φιλάργυρος στηρίζεται ἐπὶ δύο μόνων αἰσθημάτων: τῆς φιλαυτίας καὶ τοῦ συμφέροντος· ἐπειδὴ δὲ τὸ συμφέρον οὐδὲν ἄλλο εἶνε οὕτως εἶπεν ἡ ἀληθὴς καὶ καλῶς ἐννοουμένη φιλαυτία καὶ διαρκὴς τις βεβαίωσις πραγματικῆς ὑπεροχῆς, φιλαυτία καὶ συμφέρον οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ δύο μέρη ἐνὸς ὅλου, τοῦ ἐγωῖσμοῦ. Ἐκ τούτου δὲ ἴσως προέρχεται ἡ μεγίστη περιέργεια, ἣν κινουοῦσιν οἱ φιλάργυροι, ἐπιτηδεῖως ὑπὸ τῆς τέχνης παριστάμενοι. Ἐκαστος ἡμῶν συνδέεται διὰ τινος μίτου πρὸς τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἅτινα ἐπηρεάζουσι πάντα τ' ἀνθρώπινα αἰσθήματα, διότι πάντα συγκεντροῦσι. Ποῦ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίαν, καὶ τίς ἐπιθυμία κοινωνικὴ θεραπεύεται ἄνευ χρήματος;

Ὁ Γρανδέ εἶχε ἀληθῶς κᾶτι, κατὰ τὴν ἔφρασιν τῆς συζύγου του.

Ἦπῃρχεν ἐν αὐτῷ, ὡς ἐν παντὶ φιλαργύρῳ, διαρκὴς τις ἀνάγκη πάλης πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ἔπαθλον ἔχουσα τὴν νόμιμον τοῦ ἀργυρίου τῶν ἀπόκτησιν. Ἀπατῶν τις τοὺς ἄλλους, δὲν ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν αὐτοῦ; δὲν ἀποκτᾶ τὸ δικαίωμα νὰ περιφρονῇ τοὺς ἀδυνάτους, οἵτινες παρέχουσιν αὐτοὺς εἰς βορᾶν; Ὡ! τίς ἐνόησε καλῶς τὸν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Θεοῦ ἀναπαυόμενον ἠσυχῶς ἀμνόν, τὸ συμπαθέστατον ἐμβλημα πάντων τῶν ἐπὶ γῆς θυμάτων καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐδοξάσθη τὸ ἄλγος καὶ ἡ ἀσθένεια; τὸν ἀμνὸν αὐτόν, ὁ φιλάργυρος τὸν ἀφίνει παχυνόμενον, τὸν ἐγκλείει εἰς μάνδραν, τὸν φονεύει, τὸν ψήνει, τὸν τρώγει καὶ τὸν περιφρονεῖ. Τὴν τροφὴν τῶν φιλαργύρων ἀποτελεῖ τὸ ἀργύριον καὶ ἡ περιφρόνησις.

Διαρκούσης τῆς νυκτὸς αἱ ἰδέαι τοῦ γέροντος εἶχον λάθει ἄλλην τροπὴν· ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἐπιείκειά του. Εἶχεν ἐπινοήσει μηχανορραφίαν, ὅπως περιπαιξῇ τοὺς παρισινοὺς, μυκτηρίση, ἀπατήσῃ καὶ διαβουκολήσῃ αὐτούς, καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ περὶ πολλὰ νὰ τυρβάσωσι, πολὺ νὰ ἀνησυχήσωσι, νὰ ἰδρώσωσι, νὰ ἐλπίσωσι καὶ νὰ ὠχριάσωσιν. Ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ διασκεδάσῃ μαζύ των, αὐτὸς ὁ πρῶν βυτοποιός, ἀπὸ τοῦ βᾶθους

της τεφράς του αιθούσης, αναβαίνων τὴν σκωληκώδη κλίμακα τῆς ἐν Σωμύρῃ οἰκίας του. Ὁ ἀνεψιός του εἶχεν ἀσχολήσει αὐτόν. Ἦθελε νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του, χωρὶς νὰ δαπανήτῃ ὄβολον μὴτ' αὐτὸς μὴτ' ὁ ἀνεψιός του. Τὰ κεφάλαιά του ἐμελλον νὰ τοκισθῶσιν ἐπὶ τριετίαν, καὶ οὐδὲν ἄλλο τῷ ἔμνευε κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἢ ἡ διοίκησις τῶν κτημάτων του. Εἶχεν ἄρα τροφῆς ἀνάγκην ἢ κακεντρέχεις του δραστηριότης, καὶ τὴν τροφήν ταύτην εὗρισκεν ἐν τῇ πτωχεύσει τοῦ ἀδελφοῦ του. Μὴ ἔχων τι νὰ πιέσῃ μεταξὺ τῶν δούχων του, διάθεσιν εἶχε νὰ κοπανίσῃ ὀλίγον τοὺς παρισινούς εἰς ὄφελος τοῦ Κροβόλου καὶ νὰ φανῇ ἀδαπάνως φιλόστοργος ἀδελφός. Ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ τοσοῦτον ὀλίγον ὑπέκειτο εἰς τὸ σχέδιόν του, ὥστε ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ θέλησις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀνάγκην ἣν αἰσθάνονται οἱ παῖκται, νὰ βλέπωσι παίγιον καλῶς ἐκτελουμένον, χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἔχωσι χρηματικὴν τινα καταβολήν. Ἦσαν δὲ εἰς αὐτὸν ἀναγκαῖοι οἱ Κρυσῶ, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ μεταβῇ εἰς ἀναζήτησίν των. Οὕτω δὲ ἀπεράσισε νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐσπέραν τὴν κωμωδίαν, ἣς εἶχεν ὀρίσει τὸ σχέδιον, ἵνα τὴν ἐπαύριον εὐθὺς θαυμασθῇ ἐν τῇ πόλει του, χωρὶς κἄν νὰ λύσῃ τὸ βαλάντιόν του.

[Ἐπιταὶ συνίγναι].

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως δημοσιεύομεν τὸ κατωτέρω ἄρθρον τῆς διακεκριμένης διευθυντρίας ἐνὸς τῶν ἀρίστων παρ' ἡμῖν παρθεναγωγείων κυρίας Αἰκατερίνης Α. Λασκαρίδου. Τὸ ἐπίκαιρον τοῦ θέματος καὶ ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα δημολογουμένη εἰδικότης καὶ πέτρα τῆς πεπαιδευμένης Ἑλληνίδος καθιστῶσιν αὐτὸ ἀνάγνωσμα λίαν ἐνδιαφέρον, καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι εὐχαρίστως θέλουσι διεξέλθει αὐτὸ οἱ ἀναγνώσται τῆς "Ἐστίας", καὶ ἰδίως οἱ γονεῖς παίδων τρυφερῶν, πρὸς οὓς καὶ ἀμέσως ἀποτίεται.

Σ.τ.Δ.

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΩΣΙ

τὰ παιδιά.

Πόσον παράδοξον ἦθελε φανῇ τοῖς πᾶσι, πόσον ἄτοπον καὶ γελοῖον τὸ νὰ εἰσάξωμεν τὰ παιδιά, καὶ πάσης ἡλικίας παιδιά, εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς τὰς ποικίλας ἐργασίας τῶν ἐνηλίκων, εἰς τὰ χρηματιστήρια, εἰς τὰς λέσχας καὶ εἰς ἄλλα παρόμοια! Πόσον γελοῖον θὰ μᾶς ἐφαίνετο, ἐὰν τὰ μικρά μας ἐφόρουν ἱματισμούς τῶν μεγάλων, φορέματα συρόμενα κατὰ γῆς, ἐπενδύτας μακροὺς, πῖλους κυλινδρικοὺς κτλ! Πόσον δὲ ἠθέλομεν ἀνησυχῆσαι, ἐὰν ἐβλέπομεν τὰ παιδιά μας παρακαθήμενα εἰς τράπεζαν παρασκευασθεῖσαν διὰ μεγάλους, τρώγοντα καὶ πίνοντα τὰς μερίδας τῶν δι' ἐκείνους ὀρισθέντων ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν! Πόσον τέ-

λος ἠθέλομεν ἀγανακτῆσαι καὶ παραχθῆ, ἐὰν ἐβλέπομεν τὰ παιδιά μας παίζοντα χαρτοπαίγνια ἐπὶ χρήμασι, μεθύοντα κ.τ.λ. κ.τ.λ. Διὰ τί καὶ μόνῃ ἢ ἀπαρίθμησις τῶν τοιοῦτων φαίνεται ἡμῖν ἄτοπος, καὶ διὰ τί εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ θεωρήσωμεν παραλογίζομενον πάντα νομίζοντα, καὶ πρὸς στιγμὴν ἀκόμη, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὰ παιδιά καὶ ἐν μόνον τῶν ἀνωτέρω; Ἡ ἀπάντησις εἶναι εὐκολός, διότι ἡ ἐκ πάντων τούτων ἄφευκτος διὰ τὰ παιδιά βλάβη εἶναι καταφανής, εἶναι ψηλαφητή.

Καὶ ὅμως ἀφόβως, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀνησυχίας, ἀπ' ἐναντίας μετὰ σπουδῆς καὶ πυρετώδους πολλάνικς ἀμύλλης, εἰσάγομεν τὰ ἀθῶά μας παιδιά, καὶ πάσης ἡλικίας παιδιά, εἰς τὰς παντοσείδεις διασκεδάσεις τῶν μεγάλων, εἰς χοροὺς, εἰς θέατρα, εἰς ὑπαίθρους συναυλίας τῶν καφφενείων (caffes chantants), εἰς τὰς νυκτερινὰς συναθροίσεις τοῦ Φαλήρου κ.τ.λ.

«Ἄς διασκεδάσουν καὶ αὐτὰ τὰ καυμένα», λέγουσιν οἱ μὲν. — «Τί περᾶζει νὰ διασκεδάσουν ὀλίγον καὶ τὰ μικρά», λέγουσιν οἱ δέ. — «Πρέπει ἐκ μικρᾶς ἡλικίας νὰ συνειθίσωσι νὰ φέρονται εὐγενῶς καὶ ἀφελῶς ἐν ταῖς συναναστροφαῖς», λέγουσιν οἱ σοφιστικώτεροι. Οὐδεὶς βεβαίως ἀντιλέγει εἰς τὸ ὅτι τὰ παιδιά πρέπει νὰ διασκεδάζωσι καὶ πλεῖστον ἀκόμη τῶν μεγάλων, ἀφ' οὗ, κατὰ τὰ νεώτερα μάλιστα συστήματα τῆς παιδαγωγίας καὶ ἰδίως τὸ φροδελιανόν, καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἡλικίας βασίζεται ἐπὶ τῆς τέρψεως καὶ τὸ πλεῖστον διὰ παιγνίων καὶ τερπνῶν ἀσχολιῶν ἐκτελεῖται. Τὸ ζήτημα εἶναι μόνον ὅποια ὀφείλει νὰ ἦναι ἡ διασκεδάσις τῶν παίδων, καὶ ἐὰν τοῖς εἶναι ὠφέλιμον νὰ συμμετέχωσι τῶν διασκεδάσεων τῶν μεγάλων.

Εἶ καὶ ἡ ἐκ τούτων βλάβη δὲν εἶναι ἀμέσως καταφανής, εἶναι ὅμως δυστυχῶς πολὺ μεγάλητέρα, καὶ διαρκεστέρα ἔχει τὰς κακὰς συνεπειάς. Πολλοὶ κατὰ τοὺς λεγομένους χοροὺς τῶν παίδων καταθέλγονται βλέποντες τὴν χαρὰν τῶν μικρῶν, ἣτις ὅμως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι μᾶλλον νευρική ἐξάψις ἢ ἀφελῆς χαρὰ· εἶναι πυρετώδης πολλάνικς παραχθῆ, ὑποκρύπτουσα ἀπ' αὐτῆς τῆς μικροτάτης ἡλικίας τὰ ποικιλώτατα ψυχικὰ φαινόμενα. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπιπολαιότατοι τῶν τοιοῦτων θεατῶν ἦθελον καταθλιβῆ βεβαίως, ἠθελον τρομάξῃ, ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν ὁποίων παθῶν ἐξέγερσιν τοσοῦτον προῶως ἐπιφέρει πολλάνικς ἢ τοιαύτη στιγμιαία τέρψις, ἢ μᾶλλον ἢ ματαιότης τῶν γονέων. Διότι, ἐὰν εἴμεθα εἰλικρινεῖς, θὰ δημολογήσωμεν, ὅτι οὐχὶ οἱ τῶν παίδων πόθοι, ἀλλ' ἡ τῶν γονέων ματαιότης, ἢ καὶ ἡ ἄγνοια αὐτῶν, εἶναι πρόξενος τῶν τοιοῦτων.

Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν δυσἀρέστων τούτων λεπτομερειῶν, ἀρκεῖ ν' ἀνακαλέσωμεν τινὰς τῶν καταφανεστέρων συνεπειῶν τῆς ἀτόπου εἰσαγωγῆς τῶν παίδων εἰς τὰ εἶδη